

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 в Національній
академії внутрішніх справ
03035 м. Київ-ДСП, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Кузнецова Віталія Володимировича на дисертацію Сілкової Анастасії Олександрівни «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Не викликає жодних сумнівів, що одними з найважливіших та найскладніших у кримінально-правовій доктрині були і залишаються проблеми запобігання вчиненню злочинів неповнолітніми, від вирішення яких залежить майбутнє держави. Зі здобуттям незалежності Україна обрала курс на гуманізацію кримінальної відповідальності, у тому числі й кримінальної відповідальності осіб, котрі вчинили злочин у віці до вісімнадцяти років. За останні декілька років реалізація вказаного принципу прослідковується у розширенні кількості покарань, альтернативних позбавленню волі; наданні особливого значення, нового змісту та сутності такому виду покарання як штраф; запровадженні угод про примирення або про визнання вини; становленні системи ювенальної юстиції – нових підходів до здійснення судочинства у провадженнях щодо злочинів, вчинених неповнолітніми, зокрема шляхом прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, а також удосконаленні системи стимулювання позитивної поведінки та виправлення засудженої особи під час відбування нею призначеного судом покарання, зокрема шляхом прийняття Закону України «Про пробацію».

Гуманістичне спрямування кримінально-правової політики України втілюється й у нормах щодо застосування до неповнолітніх звільнення від покарання та його відбування. Відтак, актуальності дисертаційне дослідження набуває у зв'язку з необхідністю осмислення положень КК України щодо звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування на відповідність сучасним суспільним потребам – перш за все з метою найбільш точного розуміння (тлумачення) відповідних кримінально-правових норм, їх правильного застосування та подальшого вдосконалення.

Аспірант наводить широке коло науковців, які досліджували проблеми, пов'язані як зі звільненням від покарання та його відбування повнолітніх осіб, так і осіб, які вчинили злочин у віці до вісімнадцяти років. Проте, з огляду на інтенсивність соціально-політичних змін нашого суспільства, а відповідно – і норм кримінального законодавства, маємо погодитися із автором у тому, що окремі питання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування залишились недостатньо дослідженими або недослідженими взагалі. До їх числа, зокрема, належать: комплексний аналіз та систематизація різновидів

Вхідна картка
Вх. № 03
" 03 " 20 19 р.
кількість аркушів: 10

звільнення від покарання та його відбування, що застосовуються до неповнолітніх за кримінальним правом України, визначення основного кримінально-правового змісту різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, порівняння різновидів звільнення від покарання та його відбування, що застосовуються до неповнолітніх і передбачені кримінальним правом України, з різновидами звільнення від покарання та його відбування, що застосовуються до неповнолітніх в окремих зарубіжних державах (с. 17 дисертації, с. 2 автореферату).

Отже, наведені обставини свідчать про те, що дисертація Сілкової Анастасії Олександрівни «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» присвячена дослідженню актуальної правової тематики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом дає підстави стверджувати, що робота містить основні необхідні для такого дослідження компоненти – це правильно обрана методологія дослідження, ретельний аналіз досягнень більшості попередніх дослідників цих та суміжних питань, а також звернення до зарубіжного досвіду, належна апробація результатів дослідження.

Методи дослідження обрано з огляду на поставлену мету й завдання з урахуванням об'єкта і предмета дослідження. Зокрема, було використано наступні наукові методи: діалектичний – застосовується у всіх розділах дисертації, у їх взаємозв'язку, а також формування висновків і пропозицій за темою дослідження; метод системного аналізу правових норм – використовувався для порівняння норм, що стосуються звільнення від покарання та його відбування в цілому і звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, а також для проведення систематизації різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування; історико-правовий – застосовувався для можливості показати розвиток окремих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, а також визначити пріоритетні напрями їхнього розвитку в майбутньому; компаративістський – використовувався для порівняння різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, що передбачені кримінальним правом України, з різновидами звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, що передбачені кримінальним правом окремих зарубіжних держав, що надало можливість внести конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного Кримінального кодексу України; соціологічний – застосовувався для вивчення, узагальнення та аналізу матеріалів правозастосовної практики звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, а також результатів анкетувань; статистичний – застосовувався для обґрунтування теоретичних положень роботи даними судової статистики та іншої статистичної інформації (с. 19–20 дисертації, с. 4 автореферату). Використання зазначених методів допомогло Сілковій Анастасії Олександрівні досягнути поставленої мети та задач при дослідженні звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

Висновки і рекомендації дисертанта ґрунтуються на аналізі вітчизняних і зарубіжних джерел, літератури з теорії держави і права, історії держави та права, філософії права, кримінології, кримінального права та інших правничих

наук, енциклопедично-довідкової літератури. Нормативну основу роботи склали Конституція України, міжнародно-правові акти, чинні законодавчі та інші нормативно-правові акти, кримінальне законодавство держав пострадянського простору – Азербайджану, Вірменії, Білорусії, Грузії, Естонії, Казахстану, Киргизстану, Латвії, Литви, Молдови, Росії, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану; а також Австралії, Аргентини, Бельгії, Данії, Ефіопії, Ізраїлю, Індонезії, Іспанії, Китаю, Республіки Корея, Нідерландів, Маврикія, Нікарагуа, Німеччини, Польщі, Сомалі, Танзанії, Туреччини, Фінляндії, Швейцарії, Швеції, Шрі-Ланки, Японії. Автором опрацьовано значний масив літератури, що прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження – 213 найменувань джерел (с. 188–210 дисертації).

Об'єктивність і достовірність висновків підтверджуються емпіричною базою, яку становлять: а) дані вивчення 180 матеріалів кримінальних проваджень (справ) щодо звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, що розглянуті вітчизняними судами в період 2012–2018 рр.; б) результати анкетування 100 працівників Прилуцької виховної колонії, а також працівників підрозділів філій Державної установи «Центр пробації» в місті Києві та Київській області, Житомирській, Черкаській та Чернігівській областях; в) результати анкетування 134 засуджених неповнолітніх; г) статистичні та аналітичні дані в період 2015–2018 рр. про стан злочинності неповнолітніх в Україні та заходи кримінально-правового характеру, які до них застосовувалися (с. 20 дисертації, с. 4 автореферату).

Усе наведене свідчить про достатній рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які нею досліджуються, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків за темою дослідження «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом розглянутих питань дисертація є однією з перших спроб розкрити юридичну природу та кримінально-правовий зміст звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, комплексно проаналізувати та систематизувати різновиди звільнення від покарання та його відбування та на цій основі запропонувати пріоритетні напрями удосконалення чинного кримінального законодавства України. У роботі сформульовано низку положень і висновків, що містять елементи наукової новизни, які мають істотне значення для науки кримінального права та практики застосування звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

Зокрема, вперше: 1) визначені істотні характеристики (ознаки) звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування як окремого субінституту кримінального права України; 2) розкрито комплексний характер субінституту звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у кримінальному праві України, встановлені основні типи (варіанти) співвідношення між відповідними нормами інститутів «Звільнення від покарання та його відбування» та «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх»; 3) виокремлено складові субінституту звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування: звільнення неповнолітніх від покарання; звільнення від подальшого відбування покарання неповнолітньої особи, яка вже розпочала його відбувати; пом'якшення призначеного покарання

та заміна покарання більш м'яким; 4) визначено особливості використання компаративістського методу в дослідженні звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, розроблено алгоритм такого дослідження, на підставі чого розглянуто досвід зарубіжних держав щодо регламентації окремих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування як тих, що схожі за своїм кримінально-правовим змістом на різновиди звільнення, що передбачені кримінальним правом України, так і тих, що істотно відрізняються від них своїм кримінально-правовим змістом»; 5) розроблено основні напрями щодо вдосконалення вчення і правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування (концептуальний, спеціально-юридичний та техніко-юридичний), внесено конкретні пропозиції щодо змін і доповнень відповідних нормативно-правових актів України (с. 21–22 дисертації, с. 5 автореферату).

Є теоретично важливим висновок дисертанта, що «комплексність» субінституту звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування в її кримінально-правовому аспекті полягає в тому, що він включає норми двох інститутів кримінального права України: звільнення від покарання та його відбування й особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітні» (с. 43 дисертації).

Позитивної оцінки заслуговує позиція дисертанта з приводу того, що «в разі остаточного і безумовного звільнення неповнолітньої особи від покарання та остаточного і безумовного звільнення неповнолітньої особи від відбування покарання, яке вона не почала ще відбувати, всі правила призначення покарання, які мають застосовуватись на підставі розділу XI Загальної частини КК України та з урахуванням ст. 103 КК України, втрачають свій реальний зміст, а саме: призначення конкретної міри покарання стає так званою «правозастосовною фікцією», вважаємо за доцільне, що покарання в таких випадках призначатись судом не повинно» (с. 56 дисертації).

Слід погодитися з дисертантом, яка вважає, що «основний кримінально-правовий зміст звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування може бути сформульований шляхом виокремлення таких складових: 1) звільнення неповнолітніх від покарання. У межах цієї складової доцільно виокремити три різні варіанти звільнення неповнолітніх від покарання зі своїм специфічним кримінально-правовим змістом: а) звільнення неповнолітніх від покарання без його призначення; б) остаточне і безумовне звільнення неповнолітніх від відбування покарання, що призначене вироком суду; в) «умовне» звільнення неповнолітніх від відбування призначеного вироком суду покарання; 2) звільнення від подальшого відбування покарання неповнолітньої особи, яка вже розпочала його відбувати; 3) пом'якшення призначеного покарання; 4) заміна покарання більш м'яким» (с. 46–49 дисертації).

Потребує схвалення пропозиція автора щодо визначення мінімальної межі фактично відбутого покарання, що надає можливість застосувати умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, – не менше шести місяців фактично відбутого покарання (с. 155 дисертації).

Є практично важливою позиція дисертанта щодо реалізації пробаційної програми у запропонованій автором послідовності із залученням фахівців

інших державних органів і громадських організацій, зокрема спеціалістів у галузі психології, соціології та педагогіки (с. 172 дисертації).

Усі ці положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни і, без сумніву, є певним внеском у кримінально-правову науку. Слід звернути увагу, що положення, викладені в дисертації та винесені на захист, розроблені автором особисто.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що автором отримані відповідні документи, що засвідчують впровадження окремих положень дисертації (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 18.07.2018 р. № 04-18/12-1358; акт про впровадження Державної установи «Центр пробації» від 03.12.2018 р.; акт про впровадження у науково-дослідну діяльність НАВС від 06.12.2018 р.; акт про впровадження в освітній процес НАВС від 23.11.2018 р.) (с. 252–257 дисертації).

Зміст та структура дисертації. Сілкова Анастасія Олександрівна правильно побудувала структуру дисертаційного дослідження. Структура дисертації складається з анотації, вступу, трьох розділів, які включають 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 259 сторінок, з яких основний текст – 173 сторінки.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми та окреслено ступінь її розробленості; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію, публікації.

Розділ 1. «Вчення про звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування в кримінальному праві» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Історико-правові засади дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» на основі аналізу історичних документів і нормативно-правових актів досліджено підходи та критерії до періодизації історії розвитку права і законодавства в цілому та кримінального права і законодавства зокрема. Запропоновано періодизацію історії розвитку звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування з урахуванням особливостей кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

У підрозділі 1.2. «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування як об'єкт дослідження кримінально-правової науки» пропонується розуміння словосполучення «звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» в сучасному кримінальному праві України, виділено ознаки звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, а також розкрито кримінально-правовий зміст звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування та співвідношення з окремими кримінально-правовими явищами. Досліджено особливості нормативної регламентації окремих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування в кримінальному праві України та проведено їх систематизацію.

У підрозділі 1.3. «Методологічні засади дослідження правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» з'ясовано особливості порівняльно-правового методу та виділено етапи

використання компаративістського методу пізнання для дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Досліджено особливості нормативної регламентації окремих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування в кримінальному праві окремих зарубіжних держав. Розкрито кримінально-правовий зміст різновидів звільнення, що передбачені кримінальним правом деяких зарубіжних держав і мають відмінний кримінально-правовий зміст від різновидів звільнення, що передбачені кримінальним правом України.

Розділ 2. «Компаративістський аналіз однотипних різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням» досліджується кримінально-правовий зміст цього різновиду звільнення шляхом аналізу елементів юридичної конструкції складу такого звільнення. На основі аналізу досвіду окремих зарубіжних держав запропоновано запровадити ряд положень для досягнення мети виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, при застосуванні до них звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.

У підрозділі 2.2. «Звільнення неповнолітніх від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру» автором, поданої до захисту дисертації, визначено відмінні риси вказаного різновиду звільнення від однойменного різновиду звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності, проаналізовано передумови, підстави та наслідки застосування видів примусових заходів виховного характеру. Зроблено висновки щодо доцільності застосування кожного з них.

У підрозділі 2.3. «Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх від відбування покарання» з'ясовано основний кримінально-правовий зміст умовно-дострокового звільнення неповнолітніх від відбування покарання. Відзначено ряд позитивних положень щодо регулювання умовно-дострокового звільнення неповнолітніх від відбування покарання в окремих зарубіжних державах, які б було слушно запровадити в Україні.

У підрозділі 2.4. «Звільнення неповнолітніх від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку» проаналізовано передумови, підстави та наслідки застосування даного різновиду звільнення як в кримінальному праві України, так і окремих зарубіжних держав.

Розділ 3 «Концептуальні засади розвитку вчення і правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Основні напрями розвитку теорії вчення про звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» розглянуто шляхи розвитку вчення про звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

У підрозділі 3.2. «Удосконалення правового регулювання різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» запропоновано можливість удосконалення правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування із застосуванням компонентів законодавчої

техніки – принципів, правил і засобів – на трьох рівнях: концептуальному, спеціально-юридичному і техніко-юридичному.

У підрозділі 3.3. «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у кримінологічному та кримінально-виконавчому вимірі» проаналізовано статистичні дані щодо злочинності неповнолітніх та дієвості у профілактиці злочинності неповнолітніх окремих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Запропоновано авторську модель роботи працівників Державної установи «Центр пробації» із засудженими неповнолітніми особами, що націлена на їхнє виправлення та ресоціалізацію, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень

Завершують основний текст роботи висновки до дисертації, які відповідають висновкам у авторефераті.

Дисертаційне дослідження містить 9 додатків на 49 сторінках (с. 210–259 дисертації).

По тексті дисертації її автор використовує результати емпіричних досліджень.

Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані для більш поглибленого їх дослідження в рамках кандидатських та докторських дисертацій, монографій, підготовки навчально-методичних матеріалів, наукових статей, а також формулювання і внесення подальших пропозицій щодо удосконалення кримінального законодавства в частині регламентації звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

За результатами дослідження автором опубліковано 9 наукових праць, серед яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, дві статті – у наукових періодичних виданнях іноземних держав (Республіки Молдова, Республіки Польща), три – тези наукових доповідей, які оприлюднені під час проведення науково-практичних конференцій і круглого столу.

Зміст автореферату дисертації відповідає її змісту та встановленим вимогам. У ньому адекватно і стисло відображені положення щодо кожного із структурних елементів дисертаційної роботи (вступу; основної частини; висновків).

Не спиняючись надалі детально на численних здобутках та позитивних моментах виконаної дисертаційної роботи, та у цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на окремі протиріччя, спірні положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або ж спеціальних роз'яснень, зокрема:

1. На с. 19 дисертації автор визначає об'єкт дослідження як «правові відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, а предмет дослідження – «звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування». Відразу виникає питання, чи відноситься така форма реалізації кримінальної відповідальності як звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування до заходів кримінально-правового характеру? На думку автора дисертації звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування «також може мати значення заходу кримінально-правового характеру, тобто розуміється як реалізація певної форми

кримінальної відповідальності неповнолітньої особи» (с. 44 дисертації). Однак зі змісту роботи, не можна чітко з'ясувати ставлення здобувача до поняття «заходи кримінально-правового характеру», його нормативного відображення в Розділах XIV, XIV-1 КК України. Отже, при захисті роботи у спеціалізованій вченій раді слід визначитися з відповідною системою координат при здійсненні наукового пошуку, а саме щодо формулювання об'єкта дослідження.

2. Викликає зацікавленість історичний екскурс даної проблематики.

З одного боку слід погодитися з автором, що серед науковців немає єдиного підходу до періодизації історії розвитку права і законодавства, а отже, кримінального права і законодавства (с. 28). З іншого, ця позиція автора, що «періодизацію історичного розвитку субінституту звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування варто здійснювати беручи до уваги кримінально-правовий статус неповнолітніх» викликає певний сумнів. Оскільки аналіз зазначених періодів не дозволяє зрозуміти, який критерій був використаний для періодизації.

На нашу думку, автор недостатньо розглянув останній період сучасного розвитку субінституту. Частковий розгляд проектів КК (с. 38-39) є певним позитивом роботи. Однак на цьому автор чомусь зупинився (не порівнявши вказані проекти КК) та законопроекти, які з 2001 року стосувалися даної проблематики.

3. На думку здобувача, в роботі вперше запропоновано особливості використання компаративістського методу в дослідженні звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування та розроблено алгоритм такого дослідження (п. 4 наукової новизни – 22 сторінка дисертації). Отже, це положення свідчить, по-перше, що автор вперше використовує компаративістський метод при дослідженні звільнення неповнолітніх від покарання; по-друге, що розроблено вперше алгоритм компаративістського дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Спробуємо з'ясувати наскільки це відповідає дійсності.

Щодо першого питання ми знаходимо частково відповідь на с. 16, 17 дисертації. Автор перераховує вітчизняні дисертації з вказаної проблематики в яких частково компаративістський метод застосовувався, однак при цьому не звертає взагалі увагу на праці зарубіжних вчених. На нашу думку, при здійсненні порівняльно-правового дослідження це повинно бути обов'язковим правилом і про це на с. 68 роботи здобувач згадує наступним чином: «4. Одночасно із опрацюванням нормативно-правових актів варто здійснити пошук наукової літератури...». Причиною цього є, на нашу думку, відсутність у дослідженні такого підрозділу, як «Огляд наукової літератури за темою...». Як альтернативний варіант, слід відмітити, що ці положення могли знайти своє втілення як в другому підрозділі першого розділу «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування як об'єкт дослідження кримінально-правової науки», так і третьому підрозділі першого розділу «Методологічні засади дослідження правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» (з відповідною модифікацією назви цієї структурної частини роботи). Отже, вищевикладене дозволяє зробити висновок, що здобувач продовжив започатковане у науці кримінального права дослідження звільнення

неповнолітніх від покарання та його відбування з використанням компаративістського методу.

Щодо другого питання зауважимо наступне. Автор згадує лише на с. 22 (наукова новизна) та 186 (висновки) дисертації про розробку алгоритму компаративістського дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Що це за алгоритм, які його особливості в самій роботі чітко не визначено. Мабуть здобувач мав на увазі правила (етапи), якими слід користуватися при порівняльному дослідженні (с. 67, 185, 186 дисертації). Однак ці правила (етапи) є певним узагальненням позицій науковців (Є.С. Назимка, Ю.О. Тихомирова, В.О. Тулякова), які визначали послідовність здійснення компаративістського дослідження. Отже, здобувач це зробив не вперше і викладені правила (с. 67-69 дисертації) стосуються будь-якого наукового дослідження, а не тільки вказаної тематики. Тому не можна погодитися з висновком, що автором саме вперше розроблено алгоритм компаративістського дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

4. Окремі висновки здобувача потребують додаткової аргументації та необхідних пояснень під час прилюдного захисту.

Так на с. 92 дисертації запропоновано «розширити можливість застосування звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням і при засудженні неповнолітньої особи до покарання у виді виправних робіт». Автор для обґрунтування власної позиції посилається на доктрину¹ (однак при цьому не посилається на конкретні праці) та зарубіжний досвід² (однак у наведених нормах окремих КК зарубіжних країн відсутня вказівка на виправні роботи).

На с. 101-102 автор робить неоднозначний висновок, що, з одного боку, «у разі звільнення неповнолітньої особи від відбування основного покарання з випробуванням суд може не звільняти її від відбування додаткового покарання у виді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», з іншого – він частково погоджується з протилежною позицією А. О. Клевцова³. Він обґрунтовує це наступним: «така позиція потребує додаткового вивчення і не заслуговує на безумовну підтримку з нашого боку з огляду на практику призначення додаткових покарань за злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, в тому числі й неповнолітнім». Однак в тексті роботи матеріали судової практики за вказані злочини відсутні. На нашу думку, злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту не є типовими злочинами, які можуть вчинятися неповнолітніми. Також не є характерним та доцільним застосовувати для неповнолітніх таке покарання як штраф та особливо – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Навіть дисертант в аналітичній довідці за результатами анкетування засуджених неповнолітніх осіб згадує, що злочини, які пов'язані із

¹ «Більшість науковців вказує на те, що неможливість звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням при призначенні такого покарання, як виправні роботи, значно звужує сферу застосування звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням».

² «Зокрема, в окремих зарубіжних державах суд має право застосовувати аналогічний різновид звільнення і в випадках призначення покарань, що не пов'язані із позбавленням волі».

³ «Наділення суду таким дискреційним повноваженням не можна вважати правильним рішенням законодавця».

порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, вчинили лише 1 особа й «загалом вказана нами структура злочинності відтворює існуючу картину загального стану злочинності в нашій державі». Отже, автору слід визначитися з остаточною позицією та навести відповідні обґрунтування з посиланням на положення теорії та судової практики.

Незважаючи на це, дисертація Сілкової Анастасії Олександрівни «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» написана на достатньому методологічному рівні, з широким використанням загальної та спеціальної літератури, та має наукову цінність і практичну значимість.

Висновки:

1. Таким чином, дисертація Сілкової Анастасії Олександрівни «Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування» є завершеною, кваліфікованою самостійною науковою працею, що містить результати проведених автором досліджень. Нею отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для кримінально-правової науки, а саме: автором розглянуті питання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, та сформульовані на цій основі пропозиції, спрямовані на удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування.

2. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право», пунктам 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (з відповідними змінами від 27 липня 2016 року № 567), а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Дисертант – Сілкова Анастасія Олександрівна, на основі прилюдного захисту – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право».

Завідувач кафедри гуманітарних та загально-правових дисциплін

Інституту Управління державної охорони України

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор

В.В. Кузнецов

«03» 08 2019

